

Het Zondagochtend Concert

17 september 2023 - Grote Zaal - 11.00 uur
Voorprogramma in de Spiegelzaal om 10.00 uur

Het Zondagochtend Concert 30 jaar!

Radio Filharmonisch Orkest
Groot Omroepkoor (instudering: Benjamin Goodson)
Karina Canellakis, dirigent
Olga Kulchynska, sopraan
Pavel Petrov, tenor
Mikhail Petrenko, bas

Jean Sibelius En saga, op. 9
1865-1957

Serge Rachmaninoff De klokken, op. 35
1873-1943 *Allegro ma non tanto*
 Lento - Adagio
 Presto
 Lento lugubre - Allegro - Andante

ONTDEK MEER

Op concertgebouw.nl/ontdek gaat een wereld voor u open. U vindt er video's, interviews, verhalen, podcasts, concertregistraties en nog veel meer.

Lees bijvoorbeeld het interview met AVROTROS-presentator Hans van den Boom over 30 jaar Het Zondagochtend Concert op concertgebouw.nl/van-den-boom.

Verwacht in Het Zondagochtend Concert

24 sep - Grote Zaal

Italiaanse opera's met wereldster Pretty Yende

1 okt - Kleine Zaal

Bachs *Brandenburgs concert nr. 5* en Schumanns *Pianokwintet*

8 okt - Grote Zaal

Brahms door Groot Omroepkoor en Hannes Minnaar

15 okt - Grote Zaal

Chloe Rooke dirigeert Beethovens Symfonie nr. 7

Zien we u binnenkort weer terug op zondagochtend?

De volledige concertagenda vindt u op concertgebouw.nl/zondag.

Deel uw zondagochtendgevoel op X (Twitter) #hetzondagochtendgevoel.

Het voorprogramma **Spiegelzaal** en **Het Zondagochtend Concert** worden elke week door AVROTROS rechtstreeks uitgezonden op NPO Klassiek.

'Een orkest staat voor samenwerking en verbinding', aldus Karina Canellakis, sinds 2019 chef-dirigent van het Radio Filharmonisch Orkest. Ze is tevens vaste gastdirigent bij het London Philharmonic Orchestra en het Rundfunk-Sinfonie-orchester Berlin, maar haar aanstelling in Nederland was volgens haarzelf 'liefde op het eerste gezicht'. Ze is vol lof over de dichtheid van hoogwaardige culturele instellingen in ons kleine land – een rijkdom die Nederlanders zich niet altijd (meer) realiseren. En in het Radio Filharmonisch Orkest waardeert ze 'de betrokkenheid, de virtuositeit en de welwillendheid om in ongebruikelijk repertoire te duiken'. Canellakis, die haar carrière als concertviolinist begon, heeft een onstilbare muziekhonger en beperkt zich inderdaad niet tot orkestrale evergreens. Op dit programma dirigeert ze Rachmaninoffs koorsymfonie *De klokken*, een formidabel werk dat door de complexe bezetting zelden wordt uitgevoerd. Rachmaninoffs honderdvijftigste geboortjaar is daarvoor een mooie gelegenheid.

Finse natuur

Ter inleiding klinkt *En saga* ('Een legende') van Jean Sibelius, de componist die rond 1900 Finland op de muzikale kaart zette. Dat deed hij

bovenal door eeuwenoude volksverhalen als onderwerp te nemen, maar ook liet hij zich – veelal onbewust – inspireren door de Finse natuur. Veel van zijn orkestwerken lijken perfect aan te sluiten bij het beeld van weidse toendra's en nevelige bossen, of echoën de roep van overvliegende zwanen en kraanvogels. Ook *En saga* past in die categorie. Het is muziek die geen specifiek verhaal vertelt (ondanks de titel), maar wel de sfeer oproept van verre, pre-industriële werelden, ongerepte natuur en sprookjesachtige taferelen. Met dit werk leverde Sibelius een vroeg visitekaartje af. De beroemde, 'nationalistische' werken zoals *Finlandia* en *De zwaan van Tuonela* moesten nog komen, om nog te zwijgen van de hoogst originele latere symfonieën. Toch is de componist hier al duidelijk herkenbaar, en niet alleen door de poëtische lading van de muziek. Een typisch Sibelius-trekje is de manier waarop hij trage, langgerekte melodielijnen plots doorbreekt met snelle, grillige danspasjes of gedempte 'vogelroepjes' van fluiten en klarinetten. Die kun je overal in zijn oeuvre horen – en verder bij niemand anders.

Vier soorten klokken

In 1907, tijdens een vakantie in Rome, kreeg Serge Rachmaninoff een anonieme

brief van een bewonderaar: was hij niet de aangewezen persoon om het bijgevoegde gedicht op muziek te zetten? Het ging om *The Bells* van Edgar Allan Poe, in een vrije Russische vertaling van Konstantin Balmont. Daarin bezingt Poe vier soorten klokken die elk een stadium uit een mensenleven representeren: klingelende sledebellen symboliseren de jeugd, gouden bellen staan voor het huwelijk, bronzen klokken verkondigen onheil en ijzeren klokken verklanken de dood. Inderdaad voelde de immer melancholische Rachmaninoff zich zeer tot deze materie aangetrokken, mede doordat de imitatie van klockgelui al een soort vingerafdruk in zijn composities was geworden. 'De klank van kerkklokken domineerde alle Russische steden die ik kende', zei hij jaren later. 'Ze vergezellen elke Rus van de wieg tot het graf, en geen componist kan er omheen. Mijn hele leven heb ik genoten van de verschillende stemmingen die beierende klokken kunnen oproepen.'

Levenscyclus

Om de menselijke levenscyclus chronologisch weer te geven liet Rachmaninoff zijn compositie logischerwijs energiek beginnen en traag eindigen. Dat was voor een symfonie

geen gebruikelijke opzet, al waren er twee beroemde precedentes: Tsjaikovski's *Zesde symfonie*, de 'Pathétique' en Mahlers *Vierde* weerspiegelen óók een compleet mensenleven en hebben hetzelfde verloop. Tsjaikovski was sowieso een van Rachmaninoffs belangrijkste voorbeelden; in Rome, waar *De klokken* grotendeels ontstond, verbleef Rachmaninoff niet toevallig in dezelfde villa waar Tsjaikovski gewoond en gewerkt had. En natuurlijk ontbrak het ook in de Italiaanse hoofdstad niet aan inspirerend klockgelui.

Hint van verlossing

In de eerste twee delen van de symfonie is de toon vitaal en helder; na het speelse gerinkel van de sledebellen volgt de stralende klank van bruidsklokken. Maar in dat tweede deel citeert Rachmaninoff ook subtiel het oude kerklied dies irae ('dag des oordeels'), ten teken dat geluk niet eeuwig is. In deel drie slaat de stemming om en heersen angst, dreiging en paniek, waarna het slotdeel ('Lento lugubre') de onafwendbare dood verklankt – maar wel, tegen het slot, met een hint van verlossing.

Michiel Cleij